

Проф. др Драгомир Козомара
Филолошки факултет
Универзитет у Бањој Луци
Булевар војводе Петра Бојовића 1а
e-mail: dragomir.kozomara@flf.unibl.org

РЕЦЕНЗИЈА

Александра Лончар Раичевић, **Акустички корелати лексичких акцената у дијалектима**

Монографија Александре Лончар Раичевић *Акустички корелати лексичких акцената у дијалектима* представља емпиријску студију која је утемељена на корпусу прикупљеном из четири дијалекатска типа који припадају новоштокавској и староштокавској варијанти штокавског језичког континуума (херцеговачко-крајишког, призренско-тимочког, косавско-ресавског и зетско-рашког). Функционално је подијељена у десет тематских цјелина, међу којима су: 1. *Увод*, 2. *Теоријски оквири*, 3. *Акустичке одлике акцентуације у призренско-тимочком дијалекту*, 4. *Акустички корелати акцентуације у источнохерцеговачком говорном типу*, 5. *Косовско-ресавски дијалекат*, 6. *Зетско-јужносанџачки дијалекат*, 7. *Закључци*, 8. *Литература*, 9. *Регистар појмова* и 10. *Индекс аутора*. Свако од поглавља састоји се од ужих тематских цјелина, које су именоване посебним поднасловима.

У уводном дијелу предочена је комплексност прозодијске проблематике у српском језику, формулисани су циљеви представљеног истраживања – опис прозодијских карактеристика акцената и утврђивање оних елемената који су релевантни за успостављање дистинкција силазност–узлазност, дужина–краткоћа. Указано је на сложеност односа између дијалекта и стандардног језика, условљеног низом лингвистичких, социолингвистичких и културних фактора, те су размотрени изазови с којима се суочавају говорници са староштокавских подручја приликом усвајања стандарда.

Друго поглавље – *Теоријски оквири* посвећено је теоријским основама урбане дијалектологије с посебним освртом на различите методолошке изазове у истраживању градских говора и на социофонетске аспекте његовог проучавања. Садржај овог поглавља развија се кроз седам потпоглавља: 1. *Теоријске основе урбане дијалектологије*, 2. *Испитивање градских говора у Србији*, 3. *Методолошки проблеми испитивања градских говора*, 4. *Социофонетски аспект проучавања говора*, 5. *Преглед досадашњих акустичких истраживања српских акцената*, 6. *Инструменталне методе и њихова улога у форензичким вештачењима говора*, 7. *Акустичко-инструментална анализа говора*.

У кључним поглављима, која слиједе након, условно речено, уводних теоријских поглавља и која представљају централни дио монографије, анализирана је грађа прикупљена на одабраним пунктовима из различитих дијалеката српског језика. Подаци су изложени веома детаљно, а значајност добијених резултата провјерена је уз примјену различитих статистичких тестова, након чега су ауторска запажања поткријељена и примјерима из других језика. Детаљно су разматрани акустички параметри трајања, фреквенције,

интензитета и акустичког квалитета говорних сегмената. Приказани су најсавременији начини анализе наведених параметара. У истраживачком дијелу јасно је приказано да специфичне варијације акустичких параметара и чине карактеристичну прозодију ријечи. Резултати укупне акустичке анализе снимљеног материјала описују стварно стање савременог српског говора, природу акцената, акустичка својства и прозодијске варијабилности које су посматране у различитим дијалектима српског језика.

За опис појединих акцената сагледане су вриједности и односи трајања вокала у наглашеним и ненаглашеним слоговима, односи тонских висина и односи укупног интензитета у наглашеним и ненаглашеним слоговима. На основу укупних резултата свих акустичких варијабли закључено је да су уочене разлике на плану аудитивне перцепције потврђене и експерименталном анализом акустичких параметара. Резултати анализе упућују на тумачење да све групе испитаника у говору задржавају своју регионалну прозодијску основицу.

Посебан допринос ове монографије огледа се у отварању истраживачких питања која нису била обухваћена претходним проучавањима. Тако нпр. у поглављу посвећеном призренско-тимочком дијалекту проблематизује се процес усвајања акценатских јединица из тонског акценатског система које нису присутне у артикулационој бази говорника с југа Србије.

Акустички опис предакценатског квантитета, који до сада није био предмет систематског описа у нашој лингвистичкој литератури, чини да косовско-ресавски и зетско-рашки говори након овог истраживања буду обогаћени новим сазнањима. Значајан допринос представља и поглавље у којем је, како теоријски тако и акустички, исцрпно обрађено питање акута у косовско-ресавском дијалекту. Ова два питања издвајају се као посебно вриједан прилог савременим акцентолошким студијама.

Општепозната је чињеница да је најмање научних страница у националној лингвистици посвећено фонолошким испитивањима у односу на друге граматичке дисциплине, те је монографија Александре Лончар Раичевић **Акустички корелати лексичких акцената у дијалектима** драгоцјена не само по своме квалитету већ и по својој изузетној тематици. Приказана студија спроведена је на високом академском и научном нивоу и читаоцима нуди прецизне податке и теоријска разматрања о акустичким говорним константама. Истраживање је спроведено у широком обухвату, темељно, у методолошком погледу зналачки организовано, уз примјену најмодернијих акустичких метода, на основу чега су остварени релевантни и ваљано образложени резултати. Све су ово хвале вриједни подаци који поменути монографију Александре Лончар Раичевић препоручују за публикацију, сврставајући је у ред изузетних научних остварења.

Бања Лука, август 2025. године.

Проф. др Драгомир Козомара

